

Filmový čtvrtek – Spiknutí na každém kroku, skleněná žena zdraví Hitlera

Kriminalita

Norsko, Švédsko, VB 2012
Režie: Dheeraj Akolkar

navenek mnohem efektnějšími superhrdiny – vynálezcem Starkem

o páchání menšího a většího zla. Zatímco technické vynálezy Tony-

em, „paranoidním“ politickým thrillerům 70. let. Vedle *Tří dnů*

na minimalizovat digitální efekty ve prospěch fyzické akce a podpořit dojem civilnosti častým použitím

Premiéra 3. dubna

Autorka je filmová publicistka

Film uvízlý mezi uměním a školní pomůckou

Dokument Pavla Štingla **Eugéniové** připomíná, co by nemělo být nikdy zapomenuto: katastrofální důsledky pokusů o šlechtění lidské rasy. Pro toto poselství se snímek pokouší najít neotřelou formu; mohl by však zaujmout ještě více, kdyby věděl, čím přesně chce být.

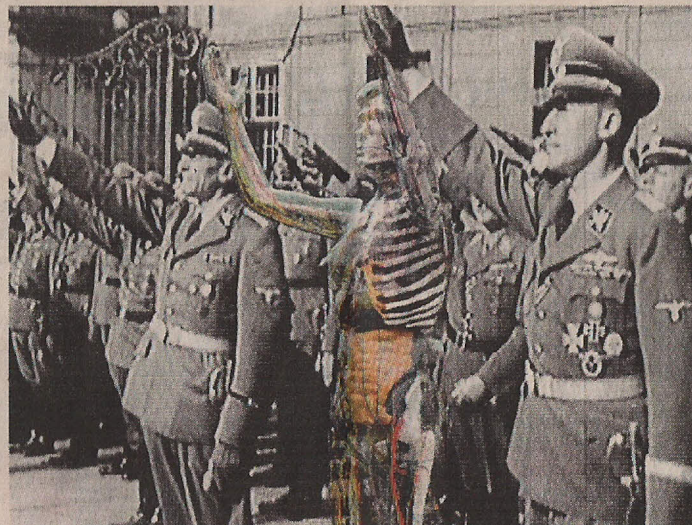
MARCEL KABÁT

Eugenikové říkali, že v lidském rodě existují vedle zdravých a plnohodnotných jedinců také méněcenní jedinci, blázni a kriminálníci a opilci a prostitutky atd. a ti že vývoj lidského rodu brzdí. A navrhovali vládám, aby vydaly zákon, který by umožňoval odstranit z vývoje lidského rodu ty, kteří jsou biologicky zavadní a trpí vrozeným a dědičným sklonem k asociálnímu životu,“ píše Patrik Ouředník ve svém proslulém přeletu nad absurditou dějin 20. století *Europeana*. Právě úryvky z této inteligentní, vtipné a mrazivě věcné knihy tvoří část ko-

mentáře ve Štinglově dokumentu: „... a vypracovávali statistiky a říkali, že například třiaosmdesátiletá alkoholička bude mít celkem 894 potomků, z nichž 67 bude kriminálních recidivistů, 7 vrahů, 181 prostitutek, 142 žebráků a 40 bláznů, celkem 437 asociálních živlů. A vypočítali, že těch 437 asociálních živlů bude stát společnost tolik jako výstavba 140 činžovních domů. Nacisté později usoudili, že i sterilizace a kastrace a nucené potraty a pobyt ve specializovaných ústavech stojí společnost peníze, které by se daly použít vhodněji, a že jednodušší by bylo asociální živly odstranit z vývoje lidského rodu eutanazií...“

Eugéniové nejsou filmovou adaptací Ouředníkovy knihy, ta má širší záběr a úsilí o „čistotu“ společnosti je jen jednou z linií, které sleduje. A úryvky z ní jsou ve Štinglově dokumentární mozaice také jen jedním z mnoha prvků. Přesto se celý film pokouší nést v jejím duchu – ukázat hrůzu v její absurditě, shodit patos, odmaskovat hloupost, poukázat na zdánlivě bizarní souvislosti.

Obrazový ekvivalent k jemné, ale důrazné ironii Ouředníkovy textu hledají *Eugéniové* v animacích, kterými jsou často dotvářeny použi-

Průhledná žena mezi nacisty. Efektně dotvořený záběr FOTO A-COMPANY

té archivní záběry. Výjevy z nacistických manifestací tak třeba prochází skleněná žena, dnešní nastupkyňe původního slavného skleněného muže z drážďanského muzea hygieny, za nacismu ovšem rasové hygieny... V tomto dílčím ohledu dokument docela dobře funguje. Přece jsou však četné výtvarné nápady spíše jen ozvláštňením a sdělovaný obsah nepovznášeji na žádnou zásadně novou úroveň.

Je pravda, že snímek má některé silné momenty. Jako celek přesto nevzniklo dílo, které by suverénně přesvědčovalo o svém právu putovat kiny. Chybí mu k tomu něco skutečně objevného, dostatečně výrazného nebo bezprostředně aktuálního: těžiště tohoto dokumentu spočívá v rekapitulaci známých nebo oprávněně tušených faktů, pouze snad nahlednutých z mírně pootočené perspektivy. *Europeana* sice činí v pod-

statě totéž, je však sevřeným, znělým artefaktem z jednoho kusu. *Eugéniové* takové kvality nedosahují – jsou smontovány z mnoha různorodých součástek, někdy dokonce jako by „vypadli z role“, opustí nadřazenou a promění se v běžný dokument s mluvícími hlavami. Ani ve sdělení, ani ve formě nemají natolik silný hnací motor, který by z jejich sledování učinil podobně strhující zážitek, jakým je četba Ouředníkovy knihy.

Vyznění *Eugéniů* je především edukativní, asi mohou sloužit jako osvěžující doplněk k výuce dějepisu. I v tom si však kladou některé nikoli nepodstatné překážky. Ve snaze o esejistický přístup někdy vytvářejí poněkud matoucí směs sdělení, kdy (nejen) školní mládeži opravdu nemusí být jasné, kde končí faktografie a začíná ironie, co je míněno vážné a co jako doklad obuldnosti eugenických záměrů. Ve zvukové stopě se totiž úryvky z *Europeany* mísí s dalšími, ve filmu nijak konkrétně neidentifikovanými texty a výpověďmi: někdy promlouvá „lidový“ zastánce eugeniky, jindy zase oběti zrůdné teorie, vše obstarávají dva mužské, ne zase tak odlišné hlasy. Člověk by také možná čekal, že se dokumentarista pokusí nějak výrazněji poukázat na

eugenické tendence v současné společnosti – hrozící genetická selekce lidí, kteří se budou smět narodit, je přece jedním z důležitých a aktuálních témat. V tomto směru však *Eugéniové* slouží v podstatě jen jako varování na základě historických skutečností.

A i když je kreativní obrazová stránka hlavním kladem filmu, její sladení s přednášeným textem bohužel také není ideální. Často jdou totiž obraz se zvukem do značné míry proti sobě: divák nemůže dost dobře vnímat informačně hutný, rychle se valící komentář a zároveň se soustředit na samostatně plynoucí mikropříběhy v obraze. Důsledkem je nutně tak či onak ochuzený zážitek a ne úplně příjemný pocit permanentního „nestíhání“.

Chvályhodný pokus o netradiční filmový útvar se povedl pouze částečně – každopádně je to lepší, než kdyby nevznikl vůbec nebo se spokojil se suchým výčtem faktů. Ve školních videotečkách bude nejspíš pořád patřit k tomu lepšímu, co nabízejí.

Eugéniové
ČR, SR 2013
Scénář a režie: Pavel Štingl
Premiéra 3. 4.

Hudební pondělí

Divadelní úterý

Literární středa

Filmový čtvrtek

Výtvarný pátek